

Apropos social (u)retfærdighed

**Kerstin Bergendal
& Christian Sandbjerg Hansen**

*

*I herrer, som vil højne vore sæder
og lære os at undgå synd og skyld,
se til, vi først får noget vi kan æde,
så kan I præke – sån skal det gå til.*

*(Bertolt Brecht & Kurt Weill. Skillingsoperaen, Gyldendal 1963
(1928), p. 75)*

*

... the right to the city is like a cry and a demand

(Henri Lefebvre. Writings on Cities. Blackwell, 1996, p. 158).

*

I Et sted som case

Denne tekst bruger som sit omdrejningspunkt et byområde mellem Tagensvej og Frederiksborgvej i Københavns Nordvestkvarter. Midt i dette område ligger i en lang plæne på 24.000 kvadratmeter, der folder sig ud som et samlende grønt element mellem tre almene boligbebyggelser: FSB Bispeparken, AKB Bispevangen og AAB afd. 33. Samtidig er plænen, med sin randbevoksning af træer, og græsplæne i midten, en af de fire sigtelinjer med point de vûe op mod Grundtvigs Kirken.

Indtil for nylig hed plænen *Bispeparken*. Som et led af Københavns Kommunes Områdefornyelse Nordvest 2017-2021 begynder man dog at omtale den som en park og giver den et nyt navn - *Grønningen*. Cirka samtidig skrives den ind i HOFORs makroplan for klimatilpasning af København, så den omdannes til et terrasseret landskab i 2024.

Både HOFOR og Københavns Kommune Områdefornyelse Nordvest har derfor udarbejdet et nyt program for Grønningen. Områdefornyelsen har stået for en række midlertidige byrumsforsøg, for dele af parkens kommende permanente indretning samt for to kunstprojekter med plænen som afsæt. Disse indsatser har haft følgende som succeskriterier:

Succeskriterier: 2020: Der er udviklet et program for Grønningen med opbakning fra 70 % af de adspurgte naboer. 2021: Ved en bylivstælling er ophold og aktivitet steget med 60 % siden 2016

(Områdefornyelse Nordvest. Kvarterplan 2016-2021, Københavns Kommune 2016, s. 27).

Gennem denne tekst oprettes en berøringsflade mellem to adskilte kortlægninger af det omtalte byområde. Begge bygger på interviews med personer, der bor eller arbejder i det udvalgte område, og begge bruger som sin præmis en intention om at afdække og/eller at diskutere social (u)retfærdighed i samtiden. De er realiseret indenfor hver deres faglige kontekst, henholdsvis sociologi og fri kunst i forhold til offentlighed:

Christians bog *The Making of Place and People in the Danish Metropolis: A Sociobistory of Copenhagen North West* (2021) handler om, hvordan et sted bliver til. Christian undersøger hvordan sociale, symbolske og spatiale strukturer og dynamikker vikler sig ind i hinanden, og hvordan dette bidrager til at skabe ulighed og marginalisering. Bogen fokuserer på Københavns Nordvestkvarter fra omkring år 1900 og frem til i dag, og på hvordan officielle symboler, forskellige velfærdsinitiativer og hverdagslige erfaringer fletter sig sammen over tid og skaber et sted i København.

Kerstins kunstprojekt *Apropos en eng* responderer på en offentlig opgave fra Statens Kunstfond og Københavns Kommune, der strækker sig over perioden 2019-2024. En langsomt og gradvist voksende offentlig platform bygges op ved en spørgende samtaleproces med og mellem bydelens lokale – først med enkelte individer og senere med grupper af deltagere. Den kommende fysiske omdannelse af Grønningen bruges som ren årsag til refleksion. Samtalen opretholdes til store dele udenom den kommunale proces, men realiseres i samarbejde med to forskellige områdefornyelser. Kerstin går her lejlighedsvis ind som aktør i forhold til hyperlokale offentlige samtaler.

For den interesserede, introducerer vi her vores forskellige afsæt i to 15-20 minutters videoer.¹

Christian: <https://vimeo.com/578718942/2b38b9cb84>

Kerstin: <https://vimeo.com/483165824/87e5fdaf25>

Vi bygger en fælles tekst ved montagens princip: Montage er et filmisk greb. Vores forskelligartede billeder og fragmenter kan sidestilles, sammenstilles og modstilles i en søgen efter ny mening, i sprækkerne: Hvilke former for social (u)retfærdighed får vi øje på, når vi lytter til materialet? Hvilke perspektiver på social (u)retfærdighed i byen åbnes, når beboernes erfaringer med stedet monteres langs med politiske deklamationer for Stedet, for Byen og dens sociale udformning?

Vi bruger montagen som genremæssigt mødested for kunst og sociologi, som en formmæssig afsøgning af perspektiver. Montagen åbner og skaber dialog, men sammenstiller uden egentlig at sammenføje. Montagen inviterer altid til fortolkning. Montagen er tvivl.

¹ Alle deltagere i *Apropos en eng* har givet skriftligt samtykke til medvirken og offentliggørelse.

Indeed, the defining aspects of the classic modernist novel that can be traced to cinematic influence—simultaneity, multiperspectivism, and discontinuous narrative—are precisely the defining moves announced and practiced by experimental ethnography in the name of polyphony, fragmentation, and reflexivity.

(George Marcus. The Modernist Sensibility in Recent Ethnographic Writing and the Cinematic Metaphor of Montage, SVA Review, 1990, 6 (1): 2-12, p. 8).

*

II Synspunkter

Bourdieu henviser til Pascal:

*

'Verden omfatter og opsluger mig som et lille punkt. Men gennem min tanke omfatter jeg verden'. (Le monde me comprend et m'engloutit comme un point, mais je le comprends). Det sociale rum omslutter mig som et punkt. Men dette punkt er et syns-punkt, dvs. et syn set fra et bestemt punkt i det sociale rum, eller: et perspektiv, der i sin form og i sit indhold er defineret af den objektive position det ses ud fra.

(Pierre Bourdieu. Af praktiske grunde. Hans Reitzels Forlag, 1997, p. 30)

*

... following the lead of novelists such as Faulkner, Joyce or Woolf, we must relinquish the single, central, dominant, in a word, quasi-divine, point of view that is all too easily adopted by observers - and by readers too, at least to the extent they do not feel personally involved. We must work instead with the multiple perspectives that correspond to the multiplicity of coexisting, and sometimes directly competing, points of view.

(Pierre Bourdieu et al. The Weight of the World. Stanford University Press, 1999 [1993], p. 3)

*

Vi lægger nu beboernes syns-punkter frem, side om side:

*

"Elvis", 70erne, tidl. maskinarbejder, født i Nordvest /Christians arkiv

Jeg kan huske i skoletiden, da havde vi en gymnastiklærer, han var pisseond, mand, det kan jeg godt huske, mand. Når jeg skulle have gymnastik, når vi skulle over hesten, det turde jeg ikke, mand, jeg turde sgu ikke. Når jeg nåede hen til den, så stoppede jeg. Jeg stoppede simpelthen bare. Så havde han sådan en stor led kæp. Den klaskede han mig altid med over ryggen, mand. Så fortalte jeg det til den gamle og han sagde, "helt ærligt, sønnike, det skal han heller ikke gøre", sagde han. Den gamle sagde også, "ved du hvad, sønnike, du skal lære at forsvare dig selv", sagde han så. "Det lyder hårdt og brutalt, men det vil komme dig selv til gode", sagde han så. "Jeg kunne godt gå op og få fat på ham, hvis det var, men du ville have godt af selv at klare det der, og jeg skal nok stå bag ved dig, hvis det er. Hvis du møder ham, så kommer det op i dig, og så giv ham sådan en læsterlig røvfuld, og så er det overstået", sagde han så. Og jeg gav ham kraftedeme ret, mand. For han [læreren] var nemlig ond, du ved.

Skæbnen var så en dag, jeg stod altid hjemme på hjørnet, hvor der var sådan en købmandsforretning. Jeg var 14 år og gået ud af skolen, men jeg har altid været kraftig af bygning. Og så en dag kom han stille og roligt, mand, og jeg stod med nogle af kammeraterne. Så sagde de, "Elvis, er det ikke din gymnastiklærer?" "Jo, det er det, ham skal jeg lige snakke med nu", sagde jeg så. Og så kom han forbi, og så tog jeg lige fat i ham. Åhr, så fik han et par flade, mand! Og han fik to til! Og nummer tre fik han også! "Og så opfører du dig ordentligt for eftertiden", sagde jeg så. "Og du skal kraftedeme være sød over for dem. Du skal ikke være så ond, som du var deroppe", sagde jeg så.

*

Tuba, mor til dreng i vuggestue /Kerstins arkiv

<https://vimeo.com/579993479/d27d6245b4>

*

Helle, 56 år, førtidspensionist, tidl. socialarbejder, NV ca. 35 år /Christians arkiv

Det er det, jeg synes er fantastisk ved at bo her, det er virkelig som i en lille landsby-agtigt. Fordi vi trods alt kender hinanden, også når vi går ned i supermarkedet, jamen, vi kender dem alle sammen...

Der er mange ting, der er rykket herud i Nordvest, hvor jeg også nogle gange tæn-

ker på, at politikerne -. Frank Jensen har været herude nogle gange efterhånden, netop i forbindelse med alt det her med bandekonflikten og de her uroligheder, vi har, men jeg tænker også, alt det vi har fået omkring Ungdomshuset, da den lukkede nede ved Jagtvej, hvor den så er blevet rykket herover. På Tomsgårdsvej ved Biblioteket. Og så har vi fået moskeen nede på Hejrevej, Islamisk Center har vi, så ligger der den her somaliske klub hernede, der er mange ting, der ligesom foregår her, og sådan rent lokalpolitisk, så synes jeg, det er et svært område, hvor jeg synes, vi her i Nordvest ligesom bliver glemt lidt på en eller anden måde. De rykker mange ting herud. Der rykker nogle boliger herud, kommunen flytter en hel masse af vores beboere herud, Københavns Kommune, dem fra Vesterbro, de gamle narkomaner skulle væk derindefra, og bing, så blev de flyttet herud. Da Nørrebro begyndte at blive renoveret, var der også nogen derfra, der rykkede herud. Så har vi så Ungdomshuset, vores, hvad hedder det, kulturcenter heroppe, alle de her ting -. Der ligger også en del væresteder og oaser for flygtninge og torturofre, kvindegrupper, kvindecentre, der også kan komme, og det er rigtig, rigtig godt. Jeg synes så bare, at politikerne glemmer, at når de rykker alt det her herud, og der ikke ligesom følger den der bevågenhed med, og samtidig så mangler der også nogle ressourcer, økonomiske ressourcer til når de rykker nogle ting herud, så sker der automatisk nogle ændringer og noget, der udvikler sig i det her lokalsamfund, der nu er herude, og så føler jeg lidt, at vi tit står alene med det, og må råbe op om, at hallo, det er også her, der bliver skudt, og det er også her i Ungdomshuset, der kan ske problemer, eller hvad der nu kan være, ikke. Og der synes jeg virkelig, at vi -. Nogle gange så bliver vi et glemt kvarter. Beboerne herude bliver glemt, eller også bliver vi set ned på. Nå, bor du i Nordvest, i det der kvarter, som bare er for bundskravlet, ikke. Nej, der er faktisk mange veluddannede mennesker herude, som gerne vil en hel masse og gerne vil hinanden. Der er også udfordringer, men -. Nogle gange når politikerne taler, så sidder de derinde og siger alt muligt, også inde på Borgen, så glemmer de det herude.

*

Julie, akademiker, 30erne, NV i ca. 15 år /Christians arkiv

Altså, vores opfattelse er i hvert fald, at her er blevet meget mere stille og roligt og fredeligt. Jeg kan jo også se andelen af studerende, der bor herude, er jo steget markant. Efterhånden som nogle af de ældre falder fra herude, jamen, så er det studerende, der flytter ind i mange af lejlighederne, ikke. Og det giver jo bare et andet liv og et andet miljø. Og der er faktisk også rigtig mange børnefamilier herude efterhånden. Der er jo altid nogle ude på legepladserne. Ja, og jeg tror også det kan mærkes, at dem der sådan ligesom os normalt ville flytte fra. Altså økonomien har ligesom -. Det er ikke købers marked. Altså det der med at skulle ud at købe større, og hvis ikke man lige [har penge], så bliver man siddende. Så jeg kan godt mærke, det er blevet mere børnefamilie, mere studerende, mere Hr. og Fru Danmark. Så jeg tror egentlig, at det får et bedre ry, og der bliver jo også

mindre ballade. Altså, det er jo sjældent efterhånden, at man hører om skyderier på gaden og -. Altså, der var der jo en periode, hvor der var rigtig meget knivstikkeri og skyderier og -. Det er der jo heller ikke rigtigt mere... Men jeg synes, her er blevet pænere herude. Altså, nu er det sådan, nu tør jeg godt bare lade børnene gå i sandkassen uden at tjekke den for glasskår og diverse først, altså. Der i starten, der var jeg altid lige henne og lige skrabe det værste lag af, ikke. Jamen, der har både været glasskår og cigaretskodder og sådan. Hvorimod nu er det sjældent, der ligger noget, ikke.

Når du siger det der med, at det er blevet bedre, er det så også, fordi der har været sådan en form for beboerudskiftning eller -?

Det tror jeg. Jeg tror altså, at der er blevet -. Altså efterhånden som der bliver ledige lejligheder, men så er der flere af dem, der går til -, jamen, folk der har en hverdag og dagligdag. Og så ved jeg jo godt, at x-antal procent stadig skal gives til socialt udsatte og folk med boligproblemer, men jeg tror, at der er flere der -. Altså, vi kan også mærke, at der er blevet strammet op her. Altså, det der med, at man får advarsler og bliver sat ud. Altså, da vi flyttede ind, havde vi en underbo, som jo konsekvent spillede musik hele natten. Det var en enlig mor, som havde sin søn hver anden uge. Og de uger, hvor hun så ikke havde sin søn, jamen, der stod den jo på røg og druk og musik på altanen. Og den går altså ikke i dag. I dag, jamen, der skal ikke nær så meget til. Det er jo faktisk blevet indskærpet, det der med husordensreglerne og tre advarsler og så er det ud. Så der er jo i den grad blevet strammet op, plus at ejendomsfunktionærerne, eller servicemedarbejderne, der er også sket et ændringsskift der. Altså, fra at være need to do, jamen, så er det også blevet sådan noget, jamen, nu mere for at få bygningen op i standard og renoveringer og altså, for at forbedre lejlighederne. Vi har fået internet ind i alle lejligheder og der er blevet udskiftet radiatorer i alle lejligheder og der skal laves faldstammer og så derefter er det køkkenernes tur, ikke. Så man arbejder jo ligesom langsomt hen mod, at det bliver moderniseret og det bliver pænere. Så det ikke er det der udslidte. Og du kan også se vores gulve her, de er jo også, altså, de blev jo heller ikke ordnet, da vi flyttede ind. Og vi har aldrig selv fået taget os sammen til at gøre det. Men altså, opfattelsen er, at man er i gang med at forbedre og modernisere, ikke, så det ikke er så slidt, og så man måske kan tiltrække og holde på nogle, som interesserer sig for området, og som går op i sit lokalområde eller -...

Så du er egentlig glad nok for den der sådan lidt skrappe tilgang til det?

Ja, det generer mig ikke. Jeg synes man skal -. Altså, der skal være plads til os alle sammen, og det betyder jo, når man så bor i en lejlighed, jamen, så må man jo også respektere, der bor nogle nedenunder og ovenover og det betyder altså, at man ikke bare kan trampe i gulvet, som man har lyst til, og høre høj musik klokken midt om natten. Det er jo sådan nogle privilegier, der hører med til at bo i eget hus, kan man sige, ikke.

*

Mødregruppe på legepladsen, ti kvinder i 30erne /Kerstins arkiv

<https://vimeo.com/579312759/937341e676>

*

Rasmus, socialarbejder, universitetsuddannet, 30erne, NV ca. 10 år /Christians arkiv

Da projektet startede, inden jeg kom til, havde de været ude at lave nogle undersøgelser. De fandt ud af, at der var, hvad de kaldte et demokratisk underskud, altså manglende kendskab til demokratiske processer og altså, ja, et, hvordan systemerne virker, og hvor du går hen for at yde din indflydelse, så der er en hel læringstankegang i det her, og det er også en stor del af arbejdet, hvor skal vi gå hen og trykke, hvis vi gerne vil have gennemført noget. Der bliver jo snakket rigtig meget, og det er jo en generel ting for de fleste danskere, at der er et enormt fokus på folketinget som den lovgivende forsamling, og det er selvfølgelig også vigtigt, hvilke love der er, men langt det meste af det, der har indflydelse på din hverdag, det bliver vedtaget oppe på et rådhus eller måske i en forvaltning, så det er nogle helt andre steder, du egentlig skal gå hen for at ændre det, du ønsker at ændre... Måske er det ikke det officielle demokratiske system, vi skal gå igennem, måske er det en alliance med nogle andre civilsamfundsaktører, vi skal ud at lave, eller det er det boligsociale, vi skal ud at snakke med. Vi behøver ikke snakke med en politiker for at plante et træ. Og så ligesom også snakke om, hvad er demokratiet. Vi bruger rigtig meget tid på at snakke om, hvordan vi beslutter ting, og rigtig meget tid på hvordan vi diskuterer, og hvordan vi snakker sammen, som er noget af det, jeg ser som kernen i et demokrati, at du kan have en ordentlig dialog. Valget er måske egentlig ikke det mest demokratiske. Hvis vi kan snakke os frem til en løsning, er det jo at foretrække, en løsning som alle kan bakke op om, så vi behøver slet ikke at stemme for det her, det er vi sådan set enige om, vi har fundet et godt kompromis, ikke.

*

To af initiativtagerne til "Byhaven", Landsdommervej: Estrid og Annika /Kerstins arkiv

<https://vimeo.com/579333997/040d7473eb>

*

Elisabeth, 90 år, tidl. sygeplejerske, NV siden 1950erne /Christians arkiv

Nu i dag har det [Nordvest/Bispebjerg] en dårlig klang. Det har det. Men det havde det ikke dengang. Men det var sådan noget med, at man flyttede uden for byen, og så fik man nogle nye lejligheder og ejendomme udenfor byen. Det var sådan det, der var det bedste. Altså, man flyttede ud, også meget for børnenes skyld, for de havde godt af at få frisk luft! Det sagde man dengang... Alt det, der ligger på Tagensvej herop til Grundtvigskirken, det var jo nyt alt sammen! ... Det er blevet ringere, det er det altså. Alt det der drengbanderøveri, det havde vi ikke dengang.

*

Territorial stigmatization is not a static condition, a neutral process, or an innocuous cultural game, but a consequential and injurious form of action through collective representation fastened on place.

(Loïc Wacquant, Tom Slater & Virgílio Borges Pereira. Territorial Stigmatization in Action, Environment and Planning A, 2014, 46: 1270-1280, p. 1278)

*

III Bypolitik

Vi ser nu på vores område via en specifik linse - tre niveauer af bypolitik: Københavns Kommune, Områdefornyelse Nordvest og Folketinget. I udvalgte udsagn lytter vi ikke efter mening, men søger i stedet at løfte frem betydningsbærende ord og dominerende kategoriers interne modsatsforhold.

*

Københavns Kommune

Vision. Verdens bedste by. Bæredygtig. Byrum, der inviterer til et mangfoldigt og unikt byliv. Metropol for mennesker. Byens liv, et aktivt tilvalg. Café, cykle, arbejde, dukkert i havnen, koncerter på byens pladser. Unikt storbymiljø. Grønne områder, ren havn, verdenskendt cykelkultur.

Mangfoldig, bæredygtig, inviterende, tryk, ren. Verdens allerbedste byrum. Verdens miljømetropol. Et mangfoldigt byliv er et rigtig godt kort på hånden i konkurrencen med andre storbyer. Det tiltrækker turister, kreative mennesker og

virksomheder. Det giver økonomisk tilvækst og skaber et positivt billede af såvel byen som erhvervs- og kulturliv. Vi designer en by, hvor alle kan deltage i bylivet. Komfort, tryghed, herlighedsværdi. En by for alle. Alle har mulighed.

(Københavns Kommune. *Metropol for mennesker. Vision og mål for Københavns byliv 2015*. Vedtaget af Københavns Borgerrepræsentation, 2009)

*

Områdefornyelse NV

Områdefornyelse, helhedsorienteret, fem år, fysiske, sociale og kulturelle indsatser i Nordvest. 60 millioner kroner. Kvarterplan, borgerinddragelsesproces.

Kvarteret. Velplanlagt, selvgroet. Spraglet. Særligt, mangfoldigt, rodet, overset. Erhverv og boliger, villaer og små lejligheder, arbejdende og arbejdsløse, mange med lav indtægt og nogle med høj indtægt. Det hele findes i Nordvest.

Fastholde, bevare, forbedre, udvikle, blive klogere, indtænke, opfange, løfte, skabe, synliggøre, tydeliggøre, fremme, fremhæve, videreføre. Understøtte, etablere, nye, bedre, stærkere, samle, styrke. Sammenhængskraft.

Borgermøder, beboersamtaler, beboerbehov, borgerønsker, bevægelsesmønstre. Trængende, forsømt, utryg, mangelfuld. Støj, trafik, gennemskærer, opdeler, usammenhængende. Netværk, samarbejder og fællesskaber. Forbindelser, mødesteder, muligheder, potentialer, udviklingskim, åndehuller, tilgængelighed. Grønne arealer, byens særpræg, liv, pauser. Rekreative, inspirerende. Kvalitet. Iboende kultur, historie, kulturmiljø, kulturhistorie, arkitektur. Kant, hjerte og rigdom.

Visioner, drømme, bidrag, vilje. Sammenhold, fællesskab, tillid, respekt, mangfoldighed, forskellighed, kontraster, sammenhæng, samhørighed, inklusion. Berige, forankre, drive frem. Ansvar. Sjove, grønne, kunstneriske gadehjørner, torve, parker, indhak og veje. Den unikke vilje til Nordvest.

Tiltrække. Nye, mere, bedre. Urbane kvaliteter. Mødesteder, bynatur, hverdagsliv. Entreprenante kræfter, kreativ udvikling. Mangfoldigt, hverdagsmøder. Trivsel, fællesskaber, engagement. Kvarterets liv.

Tolerance, åbenhed, tryghedsudfordringer. Tryghed. Tryghedsindsats. Kriminalprævention. Hverdagsmødesteder, fællesskaber. Renhold, tryghed, belysning, aktiviteter og fællesskab på tværs. Begrønne, støjdæmpe, bløde trafikanter. Tryghedssituationen, tryghedsmålinger, utryghed, tryghedsfremmende belysning. Demokratisk dannelse af kvarterets børn og unge, inklusion af udsatte borgere. Målrettet og koordineret. Den positive historie. Medborgerskab. Nordvest-specifikke kvalitetskriterier.

(Områdefornyelse Nordvest. *Kvarterplan 2016-2021*. Københavns Kommune, 2016)

*

Folketinget

Modvirke parallelsamfund. En ekstra og langt mere kontant indsats. Ghetto, hårdt ghettoområde, udsat boligområde. Ghettokriterier, kriterieværdier, koncentration.

Konsekvent. Forandring, afvikling, omdanne, nedbringe, forebygge og nedbryde parallelsamfund, reduktion, afhænde, nedrive, omdanne, ommærke, ændre, salgbar, opsigte, afhændelse af boligerne til private, genhuse, økonomiske incitamenter, forbud. Konkretisere og tydeliggøre. Obligatorisk, forbyde, påbud, iværksætte, koordinere. Håndfast styring, indsatser, forudsætninger, udviklingsplan.

At ændre boligsammensætningen. Ensidig boligsammensætning, ensidig boligform. Ændre andelen af almene familieboliger, øge antallet af ejerboliger, private udlejningsboliger eller andelsboliger. Moderniserings- og forbedringsarbejder. En grundlæggende omdannelse fra et ghettoområde til en attraktiv bydel. Opdateres og konsolideres, mere robuste og sikre.

At ændre beboersammensætningen. Beboere, ydelsesmodtagere. Arbejdsmarkedstilknytning, beskæftigelse, uddannelse, kriminalitet, utryghed. Høj andel, høj koncentration. Uden for arbejdsmarkedet, overførselsindkomster, indvandrere og efterkommere, ikkevestlige lande, isolerede enklaver, danske normer og værdier. Afvise boligsøgende, integrationsydelse, uddannelsesydelse, kontanthjælp, utryghedsskabende kriminalitet. Anvise boligsøgende i beskæftigelse eller under uddannelse, fortrinsret.

Samfundsmæssige konsekvenser. Lav indkomst, livskvalitet. Børn uden rollemodeller med uddannelse og arbejde forstærker en kultur, hvor forsørgelse ikke forbindes med lønarbejde, og isolationen indebærer risiko for dannelse af parallelsamfund. Høj koncentration af indvandrere og efterkommere i mange af de udsatte boligområder vanskeliggør integrationen.

(Bemærkninger til Lovforslag L38. Fremsat den 3. oktober 2018 af transport-, bygnings- og boligministeren (Ole Birk Olesen). Forslag til Lov om ændring af lov om almene boliger m.v., lov om leje af almene boliger og lov om leje (Nye kriterier for udsatte boligområder og ghettoområder, initiativer til udvikling eller afvikling af ghettoområder, skærpelse af anvisnings- og udlejningsregler, ophævelse af lejekontrakt på grund af kriminalitet m.v.))

We increasingly live in divided and conflict-prone urban areas. In the past three decades, the neoliberal turn has restored class power to rich elites ... The results are indelibly etched on the spatial forms of our cities... Even the idea that the city might function as a collective body politic, a site within and from which progressive

social movements might emanate, appears implausible. There are, however, urban social movements seeking to overcome isolation and reshape the city in a different image from that put forward by the developers, who are backed by finance, corporate capital and an increasingly entrepreneurially minded local state apparatus.

(David Harvey. The Right to the City. New Left Review, 2008, 53: 23-40, p. 33-34).

*

IV Bor du her? /Kerstins tanker om social ulighed i området

Definitionsret

Social ulighed er for alvor på spil netop i byudvikling. Og når byudviklingen sker i på forhånd stigmatiserede områder, er det især retten til at definere sit nabolag, der er sat under pres.

Enhver byplan er ret beset et billede. Eller sagt på en anden måde – hver eneste plan er egentlig en ren forestilling, eller en fantasi om en fremtidig omrokering. Den kunne lige så gerne være erstattet af andre forestillinger.

Men enhver byplan hviler desuden på en rollefordeling. Det er i sagens natur altid de professionelle, der har retten til at forestille sig det nye rum. Beboere og andre får muligheden for at se og forholde sig til billedet og møde både beslutningstagerne og dem, der har tegnet. Og ja, de får lov til at diskutere, kritisere og justere detaljer. Og ja, de må sende længere indsigelser til beslutningstagerne. Men selve grundbilledet forbliver oftest intakt igennem indsigelsesperioden. På et helt konkret og praktisk plan er definitionen af ethvert byrum i dit fysiske nabolag derved defineret af personer uden konkret forbindelse til det faktiske sted. Uden levet erfaring med at gå hjem sent en novemberaften, eller på arbejde en tidlig forårmorgen.

Det, jeg temporært afprøver i mine dialogprocesser, er en alternativ rollefordeling. Muligvis – men kun midlertidigt, kan den generere en anderledes fordelt ret til at forestille sig en kommende forandring og derved en anden relation til ens eget nabolag.

Auctor-rolle

Jeg vil nu lade Christian indirekte minde os om noget, der nok er selvfølgelig i en samtale om social ulighed: I en artikel (Hansen, Christian Sandbjerg. Visions

of the North-West: Making a Working Class Neighbourhood in Copenhagen, Denmark 1900-1950. *Scandinavian Journal of History* 45. No. 4. 2020. pp. 479-505.) nævner han Pierre Bourdieus begreb "auctor", der betegner en person, der med vis autoritet har lov til foran en forsamling at udsige noget officielt og på vegne af et flertal. Denne ret til at tale og blive hørt er, ifølge Bourdieu, koblet til en persons økonomiske, politiske og professionelle status – sådan som den opfattes af dem, der lytter. Navngivningen af denne ret – auctor-begrebet – blev vigtig for mig i mit arbejde. Ikke kun fordi den bekræfter min erfaring omkring definitionsretten, men fordi den italesætter, at ethvert mandat til overhovedet at tale i offentligheden er socialt produceret og koblet til et politisk og/eller professionelt tilhørsforhold.

Christians artikel gjorde mig opmærksom på, hvordan denne taleret kunne kobles til de levede erfaringer, vi har hørt om ovenfor. Deltagerne i *Apropos en eng* tildeler gennemgående ikke autoritet til nogen på baggrund af professionel eller økonomisk status. Snarere virker den til at være knyttet til det konkrete tilhørsforhold:

Bor du her? Kender jeg dig? Hvis ikke du bor her, ved du egentlig ikke hvordan her er. Hvor lang tid har du boet her? Jeg har boet her i 100 år. Dette gælder også de unge Hvis ikke du er ung, og bor her, så ved du ikke, hvad det vil sige at være ung her.

Yderligere lag af tilhørighed dominerer i området – især medlemskab af en lokal bestyrelse i et almennyttigt boligselskab. Disse bestyrelser er formelle repræsentanter for ejendommene. Derfor har de en udvidet taletid hos kommune, planlæggere og rådgivere.

Rollen som bestyrelsesmedlem er uaflønnat og udføres i kontortid, og er derfor også ofte generationsbestemt. Mange medlemmer har siddet meget længe på sin post, og har meget bestemte holdninger til tradition, etik – og til hinanden. Jeg ser denne organisatoriske stivhed som en logisk respons på det faktum, at kommunen i mange år har brugt netop dette område for at henvise boligløse og stærkt udfordrede borgere til ledige lejligheder. Det løbende sociale underskud der ophobes i foreningerne, som de lokale bestyrelser skal forholde sig til, er en kilde til uro. Belastningen er ikke blevet mindre af den såkaldte ghetto-plan:

*

Jean, Formand for FSB-Bispeparken /Kerstins arkiv

<https://vimeo.com/580766462/7ad6d32684>

I forhold til vores specifikke case, Grønningen, er det dog en konkret erfaring,

hvordan bestyrelser gennemgående underkender hinandens kompetencer, og endda ved sine beslutninger vedrørende ejendommen aktivt søger at kontrollere og stække specifikt udpegede grupper af beboere, herunder især beboere med anden etnisk herkomst, både i egne og andres boligselskab. (Se på ny: <https://vimeo.com/483165824/87e5fdaf25>).

*

Foucault writes on controlling populations and workforces and normalizing things to make people, whom he refers to as “bodies” once they have entered the disciplinary apparatus, more docile. Panoptic power is at its heart a hierarchic power structure, with everyone in the system subjected to someone else who is higher in the hierarchy in question.

(Connor Sheridan. Foucault, Power and the Modern Panopticon. Senior Theses, Trinity College, Hartford, CT 2016).

*

Whatever the future may have in store, one thing is certain. Unless local communal life can be restored, the public cannot adequately resolve its most urgent problem: to find and identify itself.

(John Dewey. The Public and its Problems. Swallow Press Ohio University Press, 1927).

*

Nassim, 14 år /Kerstins arkiv

<https://vimeo.com/585349585/89bb8dcf51>

What we need is a hegemony of democratic values and this requires a multiplication of democratic practices, institutionalizing them into ever more social relations so that a multiplicity of subject positions can be formed through a democratic matrix. It is in this way - and not by trying to provide it with a rational foundation - that we will be able to not only defend democracy but also deepen it. Such a hegemony will never be complete, and anyway, it is not desirable for a society to be ruled by a single democratic logic. Relations of authority and power cannot completely disappear, and it is important to abandon the myth of a transparent society, reconciled with itself, for that kind of fantasy leads to totalitarianism. A project of radical and plural democracy on the contrary, requires the existence of multiplicity, of plurality and of conflict, and sees in

them the raison d'être of politics.

(Chantal Mouffe. *The Return of the Political*. Verso, 2006, p. 18)

*

V Den uretfærdige by / Christian tænker højt

Da Kerstin inviterede mig på gåtur på Grønningen og i Nordvest var det en provokation, hvis vi her husker, at det latinske *provocare* betyder at opfordre eller tilskynde. Det var en tilskyndelse til at bryde den vante isolation af normative spørgsmål om retfærdighed og handling.

There is and always will be — and this is the reason that it concerns us — an unbridgeable distinction among (1) those arguments which appeal to our capacity to become enthusiastic about and our feeling for concrete practical aims or cultural forms and values, (2) those arguments in which, once it is a question of the validity of ethical norms, the appeal is directed to our conscience, and finally (3) those arguments which appeal to our capacity and need for analytically ordering empirical reality in a manner which lays claim to validity as empirical truth.

(Max Weber. *Objectivity in Social Science and Social Policy*. In: *The Methodology of the Social Sciences*, pp. 50-112. *The Free Press, 1949 [1904]*, p. 58).

*

Montagen er en interessant genre, forførende ikke mindst, forvirrende måske, og i denne sammenhæng også en praktisk måde at bringe kunst og sociologi sammen; en praktisk handling. Men den er også en provokation.

Hvor åben en diskurs kan sociologen tillade sig, når den officielle opgave er at beskrive, analysere, fortolke, forstå og forklare? Er montagen som fortolkningsrum ikke blot en undskyldning for ikke at levere i det mindste et bud? Den spænder ben for tilskyndelsen til at kommentere, udlægge, konkludere.

*

Sociology has an affinity with comedy, in that it reveals the wellsprings of authority... unmasks the hidden machinery that makes possible the production of the symbolic effects of imposition

and intimidation, the tricks and dodges that make up the powerful and important of all ages...

(Pierre Bourdieu. Political Interventions. Social Science and Political Action. Verso, 2008, p. 135-6).

*

Haacke til Bourdieu: "A democratic society must promote critical thinking, including a constant critique of itself. Without it, democracy will not survive".

*

Bourdieu til Haacke: "... All forms of symbolic domination operate on the basis of misrecognition, that is, with the complicity of those who are subjected to them. Even if it does nothing but describe facts and effects and bring mechanisms to light (such as those that create symbolic violence), science exerts a critical effect".

(Pierre Bourdieu & Hans Haacke. Free Exchange. Polity Press, 1995, p. 54).

*

De synspunkter vi her monterer – beboerudsagn, bypolitik, teori, egne refleksioner, tvivl og tanker – kredser om (u)retfærdighed som meget umiddelbare følelser og evner. Uretfærdighed udtrykt som følelsen af, at verden ikke længere er den samme, af tab, af at være nedrasket og politisk overset, racialiseret, farliggjort og kriminaliseret, af at være uhørt. Retfærdighed som følelsen af at leve et hyggeligt sted, af at opleve det nære, det landsbygagtige og som evnen til individuel og delvist kollektiv handlekraft.

*

... a spatially anguished resident's place on a social hierarchy made up of intersecting and overlapping categories—such as race, class, gender, and others—leads them to deflect the territorial stigma not just to anyone, but to their weaker ethnic and gendered neighbors... In the end, these deflections unintentionally reinforce the dominant racist and sexist imageries that anguished residents from the start.

(Randol Contreras. There's No Sunshine: Spatial Anguish, Deflections, and Intersectionality in Compton and South Central. Environment and Planning D: Society and Space, 2017, 35 (4): 656-673).

*

Men disse udsagn, tilsyneladende heterogene, taler også om uretfærdighed, når vi ser dem som symbolske kategoriseringer af virkeligheden foretaget fra socialt dominerede og dominerende positioner. De viser det uretfærdige i, at social ulighed og usikkerhed går hånd i hånd med bypolitikken og forstærker lokale mikrokonflikter og trods det, at ”nødvendig tolerance” fører til, at naboer, der blot deler det at være naboer og ikke meget andet, gensidigt nedrakker hinanden, den Anden, og mere nedværdigede og dominerede kategorier.

Det lokale er institutionaliseret i byplanlægningen, hvor udviklingen af lokal *identitet* er blevet løsningen på den uretfærdige by. Men det lokale er også indlejret i de sociale, symbolske og geografiske hierarkier, der strukturerer byen og landet som sådan. Lidelsen lever lokalt, men produceres centralt. På den måde er montagen *både forståelse og anklage - a cry and a demand*.

But the right to the city is a unitary right, a single right that makes claim to a city in which all of the separate and individual rights so often cited in charters and agendas and platforms are implanted. It is The right to the city, not rights to the city. It is a right to social justice, which includes but far exceeds the right to individual justice.

(Peter Marcuse. Whose Right(s) to what City? In: Neil Brenner, Peter Marcuse & Margit Mayer: Cities for People, Not for Profit, pp. 24-41. Routledge, 2012, p. 34).